

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

אמיר אלשטיין
יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין
יו"ר של כבוד

יוחנן פלסטר
נשיא

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון
אלי גרונר
פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
ד"ר חן ליכטנשטיין
מול מועלם
שגירי לשעבר סלי מרידור
פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א
עו"ד אבי פישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר
השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה
אן אפלבלאום, ארה"ב
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן בריי, ארה"ב
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' כריסטוף מרקסיס, גרמניה
ד"ר שרון נוריאן, ארה"ב
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט סטפנס, ארה"ב
פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

סגני נשיא

פרופ' סווי נבות, מחקר
פרופ' קרנית פלוג, מחקר
ד"ר ישי ג'סיץ, פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' תמר הרמן
פרופ' נתן זוסמן (אורח)
פרופ' עמית כהן
מר תומר לוטן (אורח)
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' דניאל סטטמן
פרופ' בני פורת
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' גדעון רהט
ד"ר תהילה שורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק רמון
ברנד מרכוס (1929-2024)
מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

משרתי מילואים במלחמת "חרבות ברזל" לפי הגדרה דתית ד"ר אריאל פינקלשטיין ונדב פורת הירש

הקדמה

מחקר זה מבקש לסקור את התפלגות שירות המילואים בין הקבוצות הדתיות השונות באוכלוסייה היהודית, מתוך ניתוח מעמיק הכולל גם התייחסות לגיל ולמגדר של משרתי המילואים. צה"ל אינו מפרסם נתונים בנושא, וככל הנראה גם אינו אוסף מידע על ההגדרה הדתית העצמית של משרתי המילואים. בשל כך, המחקר מבוסס על ניתוח לסקר חודשי מקיף שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם, שכלל כ-30,000 נדגמים בקבוצות הגיל הרלוונטיות.¹ הבנה מעמיקה של הנתונים בנושא יכולה לספק בסיס לעיצוב מדיניות שתתמודד עם אתגרים ציבוריים – בהיבטים חברתיים ובהשפעות על שוק העבודה² – הקשורים לשירות המילואים.

מתודולוגיה

סקר כוח אדם נערך מדי חודש ומטרתו לאסוף נתונים על שוק העבודה בישראל. במחקר זה אנו מתייחסים לנתוני הסקר בשלושת החודשים האחרונים של שנת 2023 ולנתונים שהיו זמינים לנו בעת כתיבת מסמך זה ביחס לשנת 2024 (מחודש ינואר ועד לחודש ספטמבר). על מנת להתמקד באוכלוסייה הרלוונטית לשירות המילואים בחרנו במסגרת המחקר לעסוק במשרתי מילואים בגילי 21-44.

משרת מילואים הוגדר על ידינו מי שהשיב "מילואים" על אחת מהשאלות הבאות: (1) מה הסיבה העיקרית שבגללה נעדרת מהעבודה בשבוע שעבר?; (2) מהי הסיבה העיקרית שבגללה לא יכולת להתחיל לעבוד בשבוע שעבר?; (3) מהי הסיבה העיקרית שעבדת פחות שעות מהרגיל בשבוע שעבר?; יצוין כי במסגרת הסקר אין התייחסות לאופי שירות המילואים של כל נדגם (למשל, שירות קרבי או עורפי).

ניתוח משרתי המילואים על בסיס סקר זה אינו ניתוח מלא מכיוון שהוא אינו כולל בתוכו מילואימניקים שאינם בשוק העבודה, אלא אם כן הם השיבו שבשל שירות המילואים נמנעו מהם להתחיל עבודה חדשה. עם זאת, אנו סבורים שאוכלוסיית משרתי המילואים שאינה נכללת בסקר ככל הנראה אינה בעלת משקל ניכר, מכיוון שהנתונים מתייחסים גם לעובדים במשרות חלקיות, ובפרט על רקע העובדה שבקרב סטודנטים יהודים נמצא בעבר כי 65% עובדים במהלך לימודיהם.³ לאור זאת, נראה שנתוני הסקר משקפים במידה גבוהה, גם אם לא מדויקת לחלוטין, את התפלגות משרתי המילואים באוכלוסייה.

חשוב להדגיש שמכיוון שהסקר נערך בכל חודש באופן נפרד לא ניתן ללמוד ממנו על שיעורה של כלל אוכלוסיית משרתי המילואים בכל אחת מהקבוצות הדתיות, מכיוון שייתכן שאדם מסוים נדגם בחודש שבו הוא לא שירת במילואים. ועם

¹ המחקר נערך בסביבת המחקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בהתבסס על קובצי רשומות פרט שהוכנו לצורך ביצוע המחקר על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ושמהם הושמטו פרטי זהויה.

² לעבודות קודמות על השפעות המלחמה, ובפרט של שירות המילואים, על שוק העבודה, ראו: נדב פורת הירש, רועי קנת פורטל וירדן קידר, **קובץ סקירות: שנה למלחמה: תמונת מצב של שוק העבודה הישראלי**, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, אוקטובר 2024.

³ הדס פוקס, "מצבם החברתי-כלכלי של צעירים בישראל", בתוך: **דוח מצב המדינה – חברה, כלכלה ומדיניות 2015**, ירושלים: מרכז טאוב, 2015, עמ' 137.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

זאת, מכיוון שבשלושת חודשי המלחמה הראשונים, בחודשים אוקטובר-נובמבר-דצמבר 2023, גיוס המילואים היה בהיקף נרחב מאוד,⁴ נראה שניתוח החודשים הללו קרוב יותר לשקף את תמונת מאפייני כלל אוכלוסיית משרתי המילואים במדינה. מנגד, ניתוח של שנת 2024 מאפשר ללמוד בצורה מהימנה על התפלגות נטל המילואים בין הקבוצות השונות לאורך תקופה ממושכת.⁵ בשל כך, בחרנו לבחון ולהציג בנפרד את הנתונים על שנת 2023 ואת הנתונים על שנת 2024.

המחקר מתייחס למשרתי המילואים הנמנים עם האוכלוסייה היהודית שמהנתונים עולה כי הם מהווים 99% ממשרתי המילואים (ה-1% הנוסף הם ערבים). אנו מתייחסים במחקר לחמש קטגוריות של קבוצות דתיות באוכלוסייה היהודית: חילונים, מסורתיים, דתיים, חרדים ומעורב/לא ידוע. שלוש קבוצות – חילונים, מסורתיים וחרדים – מורכבות מנדגמים שהשיבו בסקר כי לפי הגדרתם העצמית הם משתייכים לאחת הקבוצות הללו. הקבוצה הרביעית, קבוצת הדתיים, היא למעשה שילוב של שתי קטגוריות משיבים: דתיים ודתיים מאוד. מכיוון שקבוצת הדתיים מאוד היא קבוצה קטנה צירפנו אותה לצורך נוחות הניתוח לקבוצת הדתיים (למעשה, דפוסי שירות המילואים שלה ושל קבוצת הדתיים גם דומים מאוד). הקבוצה "מעורב/לא ידוע" מורכבת משלוש קטגוריות שונות: קבוצה של מי שהגדירו את עצמם כבעלי אורח חיים מעורב מבחינה דתית (מרבית הקבוצה), קבוצה של אנשים שהשיבו "אחר" על השאלה וקבוצה של אנשים שלא השיבו על השאלה, כך שלא ידוע מהי הגדרתם הדתית.

קבוצה נוספת אליה נתייחס במחקר היא הקבוצה שעל פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הלאום שלה הוא "אחרים". קבוצה זו מורכבת ברובה המוחלט מעולים זכאי חוק השבות וצאצאיהם (רובם מברית המועצות לשעבר) שאינם יהודים על פי ההלכה,⁶ כלומר זהו שיוך מינהלי שאינו מבוסס על הגדרה עצמית. על פי נתוני מפקד האוכלוסין לשנת 2022, 91% מהאחרים הינם חסרי דת והיתר נוצרים שאינם ערבים.⁷ ועדה מייעצת של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אף המליצה בראשית שנת 2022 לשנות את שם הקבוצה ל"אוכלוסייה יהודית מורחבת".⁸ על פי נתוני סקר כוח אדם, כשלושה רבעים מחברי קבוצה זו מגדירים עצמם כחילונים. מכיוון שמרבית חברי הקבוצה הינם חסרי דת אנו מכנים אותה בשם "חסרי דת". כמו כן, לשם הנוחות ובהתאם לאמור לעיל, נתייחס להלן לקבוצה זו כחלק מהאוכלוסייה היהודית.

ניתוח של נתוני סקר כוח אדם בכלל תקופת הזמן שנבחנה מלמד כי החילונים מהווים 41.5% מהאוכלוסייה בגילי 21-44, המסורתיים 20.7%, הדתיים 14.8%, החרדים 14.7%, חסרי הדת 4.9% ובעלי אורח חיים מעורב/לא ידוע 3.4%. במקרים שבהם יש מיעוט תצפיות – בניתוח של נשים המשרתות במילואים או ניתוח של קבוצות גיל ספציפיות – בחרנו לאחד בין קבוצות קטנות יותר על מנת לשמור על סודיות הנתונים, בהתאם לנהלי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

⁴ מנתונים רשמיים שפורסמו באתר צה"ל בינואר 2024 עולה כי בחודשים אוקטובר-דצמבר 2023 גויסו כ-295,000 משרתי מילואים ושירות המילואים הממוצע עמד בתקופה זו על 61 ימים (מתוך 85 ימים שבהם התקיימה המלחמה בשנת 2023).

⁵ מכיוון שהניתוח נעשה לכל חודש בנפרד הרי ששירות מילואים ממושך יותר יידגם בסקר באופן נרחב יותר.

⁶ להרחבה ראו: גיודי מלץ, "הלמ"ס תחדל לסווג כ"אחרים" זכאים לאזרחות בחוק השבות שאינם יהודים", הארץ, 16.1.2022.

⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת ומין – אומדן מפקד האוכלוסין 2022.

⁸ ראו מלץ לעיל, הערה 6.

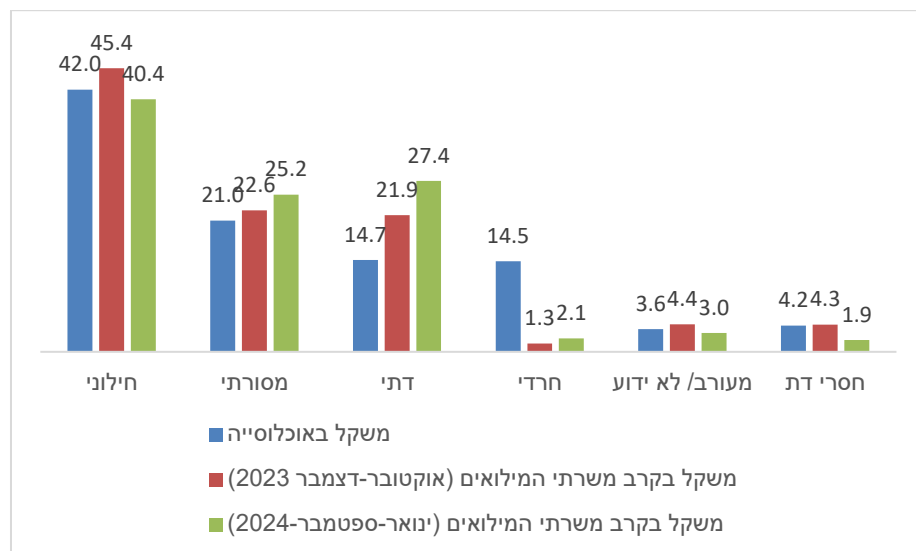
ניתוח ראשוני של משרתי המילואים לפי רמת דתיות לשנת 2023 על בסיס סקר כוח אדם נערך ביולי 2024 על ידי אריאל קרלינסקי, ותודתנו נתונה לו על כך.⁹ אנחנו בחנו את הנושא עם כמה שינויים מתודולוגיים,¹⁰ והרחבנו את הניתוח לשנת 2024 וכן לניתוח של קבוצות גיל שונות בקרב משרתי המילואים. תודתנו נתונה גם לעמיתנו רועי קנת-פורטל מהמכון הישראלי לדמוקרטיה, על הסיוע בגיבוש מסד הנתונים.

1. ממצאים כלליים

1.1. גברים

תרשים 1 מציג את הנתונים על התפלגות הגברים משרתי המילואים בין קבוצות האוכלוסייה השונות בשנים 2023 ו-2024 בהשוואה להתפלגות של הגברים באוכלוסייה¹¹ בין הקבוצות השונות בגילים אלה. כלומר, שיעור משרתי המילואים המוצג ביחס לכל קבוצה משקף את שיעורה מבין כלל אוכלוסיית משרתי המילואים.

תרשים 1. התפלגות הגברים בגילי 21-44 בכלל האוכלוסייה בהשוואה להתפלגות משרתי המילואים במלחמת "חרבות ברזל" (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, 2023 ו-2024 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023-2024.

ככלל, ניתן לראות כי התפלגות שירות המילואים בין הקבוצות השונות באוכלוסייה היהודית משקפת בקירוב את שיעורן היחסי של כל אחת מהקבוצות השונות באוכלוסייה מלבד שתי קבוצות: החרדים והדתיים. הגברים החרדים מהווים 14.5% מאוכלוסיית הגברים היהודים בגילי 21-44, אך מקרב משרתי

⁹ הניתוח לא פורסם באופן רשמי אלא [בצינור](#) בטוויטר.

¹⁰ קרלינסקי לא כלל את קבוצת האחרים (חסרי דת) בנייתו שלו. וכן הוא התייחס לנתונים החל מגיל 18, ולא מגיל 21.

¹¹ לשם הנוחות, משקל הגברים באוכלוסייה המוצג בתרשים זה מבוסס על ממוצע משוקלל של נתוני סקר כוח אדם בכלל התקופה שבין אוקטובר 2023 לספטמבר 2024, וכך גם ביחס לתרשימים נוספים במחקר המציגים את המשקל באוכלוסייה של הקבוצות השונות.

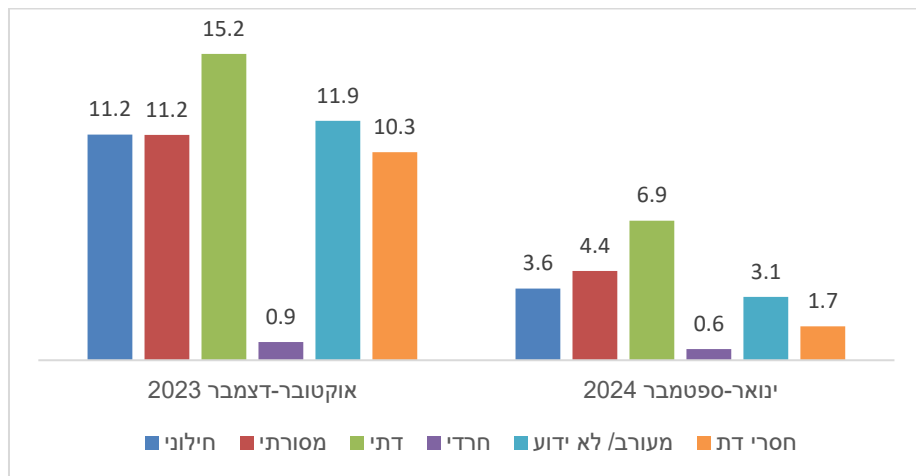

המילואאים בממוצע לחודש הם מהווים שיעור של בין 1% ל-2%. מנגד, הגברים הדתיים מהווים 14.7% מאוכלוסיית הגברים היהודים בגילי 21-44, אך מבין משרתי המילואאים הם היוו 21.9% בחודש ממוצע ב-2023 ו-27.4% בחודש ממוצע בשנת 2024. הקבוצה הדומיננטית ביותר בקרב גברים משרתי מילואאים הוא קבוצת הגברים החילוניים, וביחד עם קבוצת הגברים חסרי הדת (שהינה בעלת זיקה גבוהה לקבוצה החילונית), היא היוותה כמחצית ממשרתי המילואאים בשנת 2023 (49.7%) וקצת פחות מכך בשנת 2024 (42.3%)

בין שנת 2023 לשנת 2024 ניתן לראות עלייה ניכרת בשיעורם היחסי של גברים דתיים בקרב משרתי המילואאים וכן עלייה מתונה יותר בקרב גברים מסורתיים, זאת במקביל לירידה בשיעורם היחסי של גברים חילוניים וחסרי הדת בקרב משרתי המילואאים. נתון זה עשוי לשקף התמדה גבוהה יותר של דתיים בשירות מילואאים אך הוא יכול גם לשקף הבדלים באופי השירות ויחידות המילואאים. לפי דיווחים בתקשורת, בסוף נובמבר 2023 ערך צה"ל רידוד משמעותי של משרתי המילואאים במפקדות, ביחידות עורפיות ובפיקוד העורף,¹² ונראה שהדבר מלמד שבשנת 2024 שיעורם של החיילים הקרביים מבין משרתי המילואאים היה גבוה יותר מאשר ב-2023. מכיוון שבציבור הדתי יש שיעור גבוה יותר באופן יחסי של חיילים קרביים,¹³ ייתכן כי זאת הסיבה לעלייה בשיעורם היחסי של גברים דתיים בקרב אנשי המילואאים בשנת 2024 בהשוואה לקבוצות אחרות.

בתרשים 2 מוצגים נתונים על שיעור הגברים בגילי 21-44 ששירתו במילואאים בחודש ממוצע בזמן המלחמה, בכל אחת מקבוצות האוכלוסייה בחברה היהודית, תוך הבחנה בין שנת 2023 לשנת 2024. כלומר, הנתונים מציגים את שיעור הגברים משרתי המילואאים מתוך כלל חברי הקבוצה הדתית בגילים הרלוונטיים (ולא מתוך כלל משרתי המילואאים באוכלוסייה).

תרשים 2. שיעור הגברים בגילי 21-44 ששירתו במילואאים במלחמת "חרבות ברזל" בחודש ממוצע מתוך הקבוצה הדתית אליה הם משתייכים, 2023 ו-2024 (ב-%)

¹² יוסי יהושע, "אלפים שוחררו, בלי הודעה רשמית: צה"ל מצמצם את היקף כוחות המילואאים", Ynet, 20.11.2023.

¹³ ראו למשל נתונים על התפלגות מסיימי קורס קצינים בצה"ל לאורך השנים בחלוקה לפי סוג הפיקוח במערכת החינוך שבו למדו: אריאל פינקלשטיין, החברה הדתית-לאומית בנתונים, ירושלים: נאמני תורה ועבודה, 2021, עמ' 276-280.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023-2024.

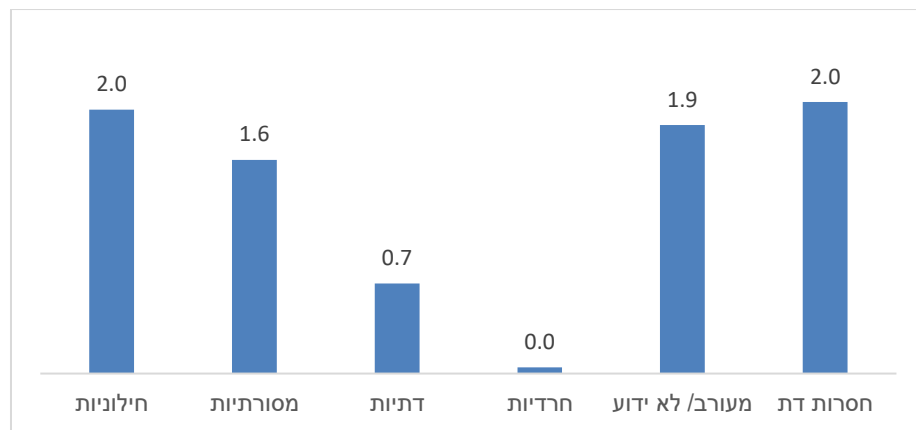
בחודש ממוצע באוקטובר-דצמבר 2023 שירתו במילואים 15.2% מהגברים הדתיים בגילי 21-44 לעומת שיעור של 11.2% הן בקרב חילונים והן בקרב מסורתיים. שיעור המשרתים בקרב בעלי אורח חיים מעורב/לא ידוע וחסרי דת קרוב לזה של חילונים, ואילו בקרב הגברים החרדים פחות מ-1% שירתו במילואים בחודש ממוצע בשנת 2023.

בשנת 2024 היקף המגויסים למילואים בממוצע לחודש היה נמוך יותר, ולכן בכל קבוצות האוכלוסייה שיעור המשרתים החודשי היה נמוך יותר. ועם זאת, ניתן לראות שבאופן יחסי הדומיננטיות של קבוצת הדתיים הייתה גבוהה יותר בשנה זו, כך שבחודש ממוצע בשנת 2024 שירתו במילואים 6.9% מהגברים הדתיים בגילי 21-44 בהשוואה ל-3.6% מהחילונים, כמעט פי שניים.

1.2. נשים

הניתוח בסעיף הקודם עסק במשרתי המילואים הגברים, בעוד מהנתונים עולה כי במהלך המלחמה נשים היוו בחודש ממוצע 13.5% מבין משרתי המילואים. בהתאם לכך, קיים מיעוט של תצפיות בקרב הנשים במדגם ולכן לא ניתן לנתח את דפוסי המילואים בקרב נשים לפי קבוצות האוכלוסייה השונות מבלי לפגוע בסודיות הנסקרים. לפיכך השתמשנו בנתוני סקר כוח אדם הפומביים, הזמינים לשנת 2023 בלבד. בנתונים הפומביים גיל הנסקרים המדויק אינו נתון אלא רק קבוצת גיל. לפיכך בחלק זה התייחסנו לנשים בגילי 18-44. מכיוון שנשים משתחררות בשלב מוקדם יותר מהשירות הסדיר, נתון זה משקף במידה טובה באופן יחסי את דפוסי שירות המילואים בקרב נשים.

תרשים 3. שיעור הנשים בגילי 18-44 ששירתו במילואים במלחמת "חרבות ברזל" בחודש ממוצע, מתוך הקבוצה הדתית אליה הן משתייכות, אוקטובר-דצמבר 2023, (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023.

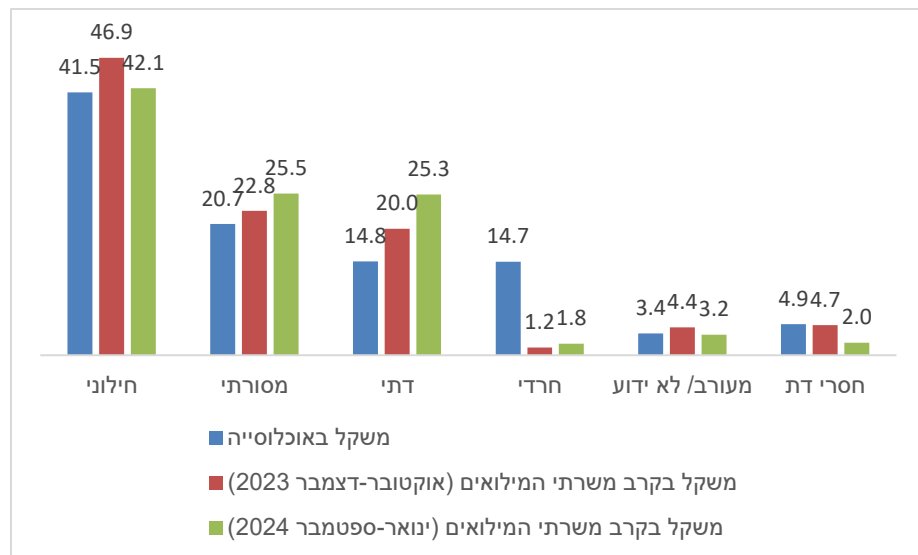
בשנת 2023 שיעור משרתות המילואים הגבוה ביותר בממוצע לחודש היה בקרב חילוניות וחסרות דת (2%) בעוד שבקרב נשים דתיות הוא דווקא היה נמוך יחסית (0.7%). נשים מסורתיות היו מצויות בתווך, עם קירבה גדולה יותר לחילוניות (1.6%). כלומר, באופן יחסי נשים חילוניות משרתות במילואים פי 3

מאשר נשים דתיות. נתון זה מצוי בהלימה עם העובדה ששיעור הנשים הדתיות המשרתות בשירות סדיר בצה"ל נמוך יחסית, מכיוון שהן זכאיות לקבל פטור על רקע דתי. מניתוח נתוני בוגרות החינוך הממלכתי-דתי שהתגייסו לצה"ל החל משנת 2000 עולה כי במרבית השנים עמד שיעור המתגייסות על בין 20% ל-30%, בעוד שמבין בוגרות החינוך הממלכתי עומד שיעור המתגייסות על 92%¹⁴.

1.3. כלל האוכלוסייה (גברים ונשים ביחד)

שני התרשימים הבאים מציגים ניתוח מסכם של משרתי המילואים בקרב כלל האוכלוסייה, גברים ונשים ביחד, בחלוקה לפי הגדרה דתית. תרשים 4 מציג את התפלגות משרתי המילואים ביחס להתפלגות הקבוצות השונות באוכלוסייה בשכבות הגיל הרלוונטיות. ותרשים 5 מציג את שיעור משרתי המילואים בכל אחת מהקבוצות.

תרשים 4. התפלגות האוכלוסייה (גברים ונשים) בגילי 21-44 בהשוואה להתפלגות משרתי המילואים במלחמת "חרבות ברזל" (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, ו-2023 ו-2024 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2024-2023.

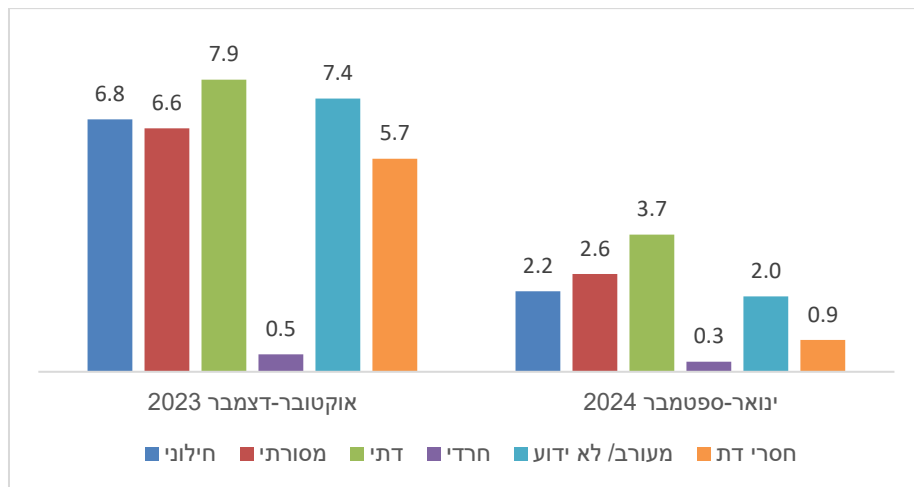
¹⁴ שם, עמ' 259-261. יש טענות על עלייה בשיעור המתגייסות הדתיות לשירות סדיר בעקבות המלחמה, אף שאין נתונים רשמיים על כך (ראו למשל: מירב ארלוזורוב, "הנשים הדתיות מגלות את השירות בצבא – וגם את המימוש העצמי שלהן", **דה מרקר**, 1.11.24). גם אם הדברים הנכונים הרי שההשפעה שלהם על היקף שירות המילואים של נשים דתיות תתרחש רק בעתיד.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

תרשים 5. שיעור משרתי המילואים (גברים ונשים) בגילי 21-44 במלחמת "חרבות ברזל" בחודש ממוצע, מתוך הקבוצה הדתית אליה הם משתייכים, 2023 ו-2024 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2024-2023.

גם בניתוח משולב של גברים ונשים ניתן לראות את השיעור הגבוה יותר באופן יחסי של משרתי מילואים באוכלוסייה הדתית, ומנגד, את השיעור הנמוך מאוד של משרתי המילואים בקרב האוכלוסייה החרדית. ועם זאת, מכיוון ששיעור הנשים הדתיות המשרתות במילואים נמוך יחסית, התמונה המוצגת בתרשימים אלו מלמדת על נתח גבוה יותר של הציבור החילוני בקרב אוכלוסיית המילואים, בהשוואה לניתוח של גברים בלבד שהוצג בתרשים 1 ובתרשים 2. כך, בתקופה של גיוס המילואים הנרחב בסוף שנת 2023 היוו קבוצת החילונים וקבוצת חסרי הדת (שהינה בעלת זיקה גבוהה לקבוצה החילונית) 51.6% מבין משרתי המילואים, בעוד משקל קבוצות אלה באוכלוסייה היהודית עומד על 46.4%.

2. ניתוח לפי גיל

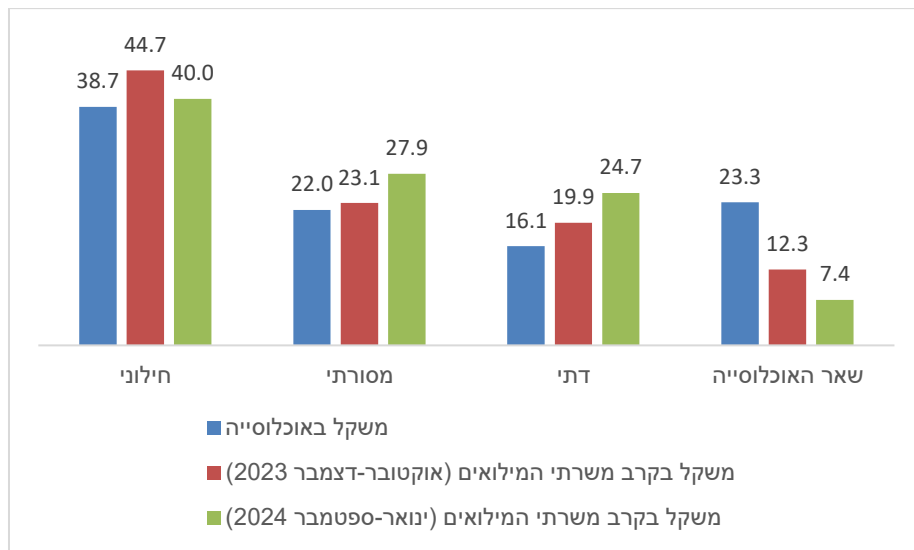
הניתוח בסעיפים הקודמים עסק בכלל משרתי המילואים בגילי 21-44. בסעיף זה נבקש לבחון את התפלגות אוכלוסיית משרתי המילואים לפי הגדרה דתית בהבחנה בין שתי קבוצות גיל: 21-34 (צעירים) ו-35-44 (מבוגרים). מהממצאים עולה כי גברים מבוגרים מהווים כ-33% מהגברים המשרתים במילואים בחודש ממוצע בגילי 21-44, בעוד שנשים מבוגרות מהוות כ-10% מבין המשרתות בגילי 21-44. הסיבה המרכזית לכך היא שנשים מקבלות במקרים רבים פטור משירות מילואים בשל הריון או בשל הורות, וכן שגיל הפטור ממילואים לנשים הוא נמוך יותר (38). בשל כך נמקד את הניתוח שלהלן בגברים בלבד. מכיוון שהניתוח לפי קבוצות הגיל מקטין את גודל המדגם ומביא למיעוט תצפיות בחלק מהקבוצות, נתמקד בסעיף זה בשלוש הקבוצות המרכזיות בקרב משרתי המילואים – חילונים, מסורתיים ודתיים – ואת שאר הקבוצות (חרדים, חסרי דת ובעלי אורח חיים מעורב/לא ידוע) נקבץ לקבוצה אחת אותה נכנה כאן "שאר האוכלוסייה".

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

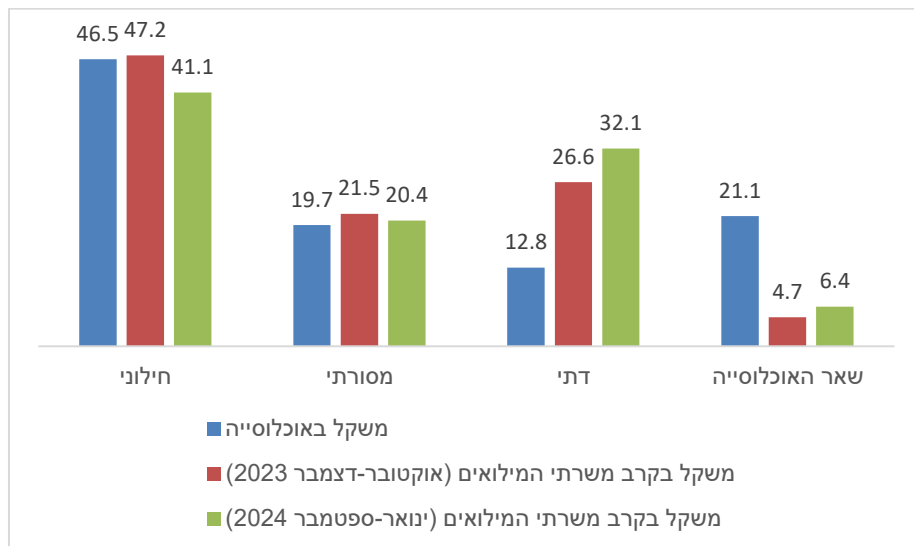
www.idi.org.il

תרשים 6. התפלגות הגברים בגילי 21-34 (צעירים) בכלל האוכלוסייה בהשוואה להתפלגות משרתי המילואים הצעירים במלחמת "חרבות ברזל" (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, 2023 ו-2024 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023-2024.

תרשים 7. התפלגות הגברים בגילי 35-44 (מבוגרים) בכלל האוכלוסייה בהשוואה להתפלגות משרתי המילואים הגברים המבוגרים במלחמת "חרבות ברזל" (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, 2023 ו-2024 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023-2024.

מתרשימים 6-7 עולה כי שיעורם היחסי של גברים דתיים משרתי מילואים גבוה במיוחד בשכבת הגיל המבוגרת ובפרט בשנת 2024. כך, גברים דתיים מהווים 12.8% מהאוכלוסייה היהודית בגילי 35-44, בזמן שבקרב משרתי המילואים בשנת 2024 הם היוו 32.1% (בממוצע לחודש), פי 2.5 באופן יחסי משיעורם

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

באוכלוסייה היהודית (תרשים 7). לעומת זאת, בקרב משרתי מילואים צעירים (גילי 21-34) גדול שיעור הדתיים פי 1.6 מאשר שיעורם היחסי באוכלוסייה היהודית (תרשים 6). משקלם של מסורתיים צעירים בקרב משרתי המילואים דומה למשקלם באוכלוסייה בשנת 2023 וגבוה ממשקלם באוכלוסייה בשנת 2024, בעוד בקרב המבוגרים משקלם דומה למשקלם באוכלוסייה הן בשנת 2023 והן בשנת 2024. בקרב חילונים בגילים הצעירים שיעורם של הגברים היה גבוה במעט משיעורם היחסי באוכלוסייה בקרב צעירים בשנת 2023 ואילו בשנת 2024 משקל משרתי המילואים בקרב הצעירים החילונים היה דומה למשקלם באוכלוסייה. בקרב מבוגרים חילונים, משקלם בקרב משרתי המילואים היה דומה למשקלם באוכלוסייה בשנת 2023, בעוד שבשנת 2024 משקלם בקרב משרתי המילואים היה נמוך ממשקלם באוכלוסייה.

3. השלכות על שוק העבודה

בחלק זה נבחן מאפיינים תעסוקתיים של קבוצות האוכלוסייה השונות על מנת להעריך את ההשלכות של ההבדלים בדפוסי שירות המילואים בין הקבוצות על שוק העבודה והמשק. בחלק זה נתמקד בניתוח של גברים משרתי מילואים בגילי 25-44 בחודשים אוקטובר-דצמבר 2023. הניתוח ממוקד בשלוש הקבוצות המרכזיות באוכלוסייה היהודית המשרתות במילואים – חילונים, מסורתיים ודתיים – והוא מבוסס על חלוקה של ענפי התעסוקה לשלוש קבוצות של ענפים:

- א) מגזר ציבורי: כולל את ענפי המינהל הציבורי, החינוך הבריאות והרווחה.
- ב) ענפי השירותים: כוללים את ענף מידע ותקשורת, שירותים מקצועיים, פיננסים, פעילויות בנדל"ן וניהול ותמיכה.

ג) יתר ענפי המגזר הפרטי.¹⁵

ככלל, ענפי השירותים מייצגים ענפים בעלי פריון גבוה יותר בהשוואה ליתר ענפי המגזר הפרטי ולפיכך הפגיעה של שירות המילואים בענפים אלה בעלת משמעות גבוהה יותר למשק.

בתרשים 8 מוצגת התפלגות העובדים הגברים בין שלוש קבוצות הענפים בכל אחת מהקבוצות הדתיות המרכזיות באוכלוסייה היהודית בהשוואה להתפלגות בכלל האוכלוסייה יהודית. כלומר, תרשים זה מאפשר לבחון באלו סוגי ענפים קבוצות דתיות שונות דומיננטיות יותר ובאלו ענפים הן מיוצגות באופן נמוך ביחס לשאר האוכלוסייה. בשונה מיתר התרשימים בחלק זה, הנתון כאן מתייחס לכלל שנת 2023.

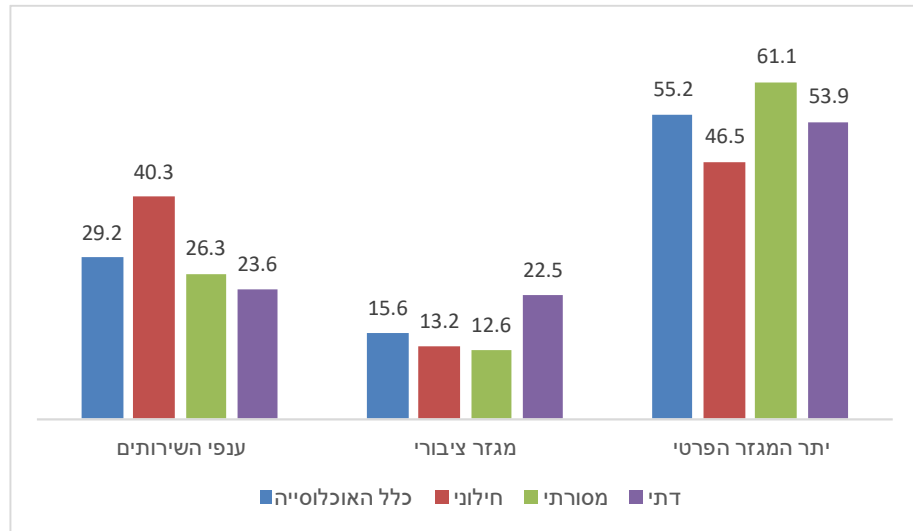
¹⁵ חקלאות, כרייה וחציבה, תעשייה, אספקת חשמל ומים, בינוי, מסחר, תחבורה ואחסנה, אירוח ואוכל, אומנות בידור ופנאי, שירותים אחרים, משקי בית כמקומות תעסוקה וארגונים חוץ מדינתיים.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

תרשים 8. התפלגות הגברים העובדים בגילי 25-44 בין קבוצות ענפי התעסוקה, לפי קבוצה דתית, 2023 (ב-%)

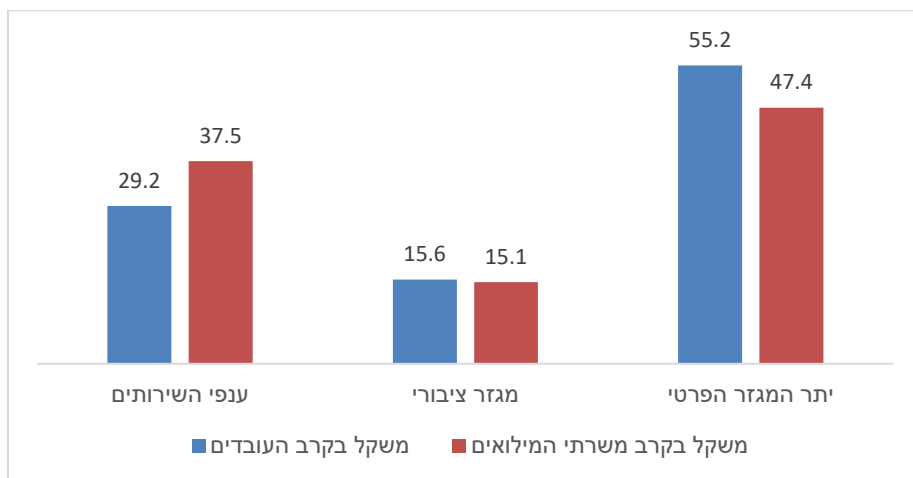

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023.

ניתן לראות שלגברים חילונים יש ייצוג יתר ביחס למשקלם באוכלוסייה בענפי השירותים וייצוג חסר בעיקר בשאר ענפי המגזר הפרטי; למסורתיים יש ייצוג יתר בשאר ענפי המגזר הפרטי וייצוג חסר קל בענפי השירותים והמגזר הציבורי; ולדתיים יש ייצוג יתר במגזר הציבורי וייצוג חסר בענפי השירותים.

תרשים 9 מציג את התפלגות הגברים משרתי המילואים בחודשים אוקטובר-דצמבר 2023 בין שלוש קבוצות הענפים, בהשוואה להתפלגות של הגברים העובדים (באוכלוסייה היהודית) בין שלוש קבוצות הענפים.

תרשים 9. התפלגות הגברים העובדים משרתי המילואים בגילי 25-44 במלחמת "חרבות ברזל" לפי קבוצת ענפי תעסוקה בהשוואה למשקלם בקרב העובדים, אוקטובר-דצמבר 2023 (ב-%)

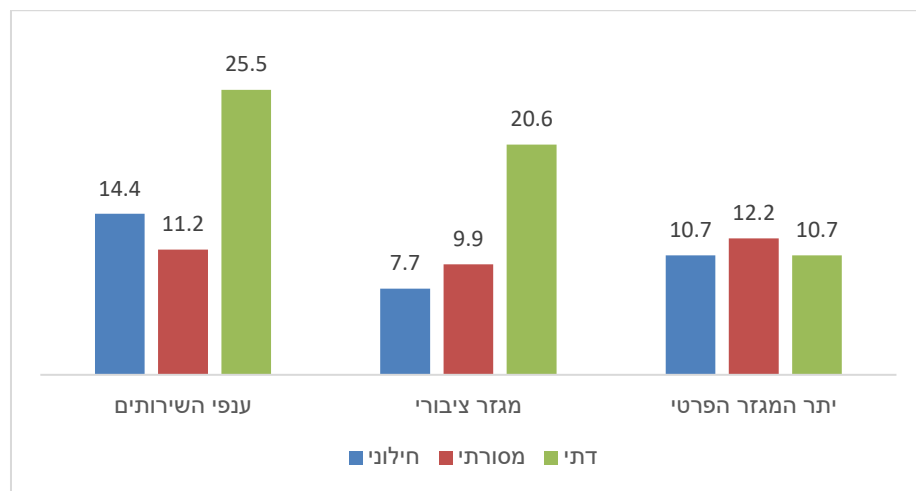
מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023.

מהתרשים עולה כי לענפי השירותים ייצוג יתר באוכלוסיית הגברים משרתי המילואים ושיעור משרתי המילואים המגיעים מענפים אלה עמד על 37.5% בחודשים אוקטובר-דצמבר 2023 בהשוואה לכך שהם מהווים 29.2% מהעובדים הגברים בגילים אלו. מנגד, יתר המגזר הפרטי מיוצג בחסר כאשר משקל משרתי המילואים המגיעים מענפים אלה עומד על 47.4%, לעומת משקל של 55.2% מקרב כלל העובדים. המגזר הציבורי מיוצג באופן דומה למשקלו בקרב העובדים כאשר 15.1% ממשרתי המילואים משתייכים לענפים אלה.¹⁶

כפי שהראינו לעיל, קבוצת החילונים היא הקבוצה הגדולה ביותר מבין משרתי המילואים ומשקלם הגבוה בענפי השירותים מביאה לייצוג היתר של ענפי השירותים בקרב משרתי המילואים וכי שירות המילואים מביא לנטל גבוה יותר על ענפים בעלי פריון גבוה. בשני התרשימים הבאים אנו מבקשים לבחון את היחס בין ענפי התעסוקה של הגברים משרתי המילואים ובין הקבוצה הדתית שאליה הם משתייכים. תרשים 10 מציג את שיעור משרתי המילואים מבין העובדים בשלוש קבוצות הענפים בחלוקה לפי קבוצה דתית. תרשים 11 מבקש לעשות זאת באמצעות השוואה בין המשקל של עובדי כל קבוצת ענפים בקרב משרתי המילואים ובין המשקל שלהם בקרב העובדים בשלוש קבוצות הענפים.

תרשים 10. שיעור הגברים העובדים בגילי 25-44 ששירתו במילואים במלחמת "חרבות ברזל" בחודש ממוצע מתוך הקבוצה הדתית אליה הם משתייכים, לפי קבוצות ענפי תעסוקה, אוקטובר-דצמבר 2023 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023.

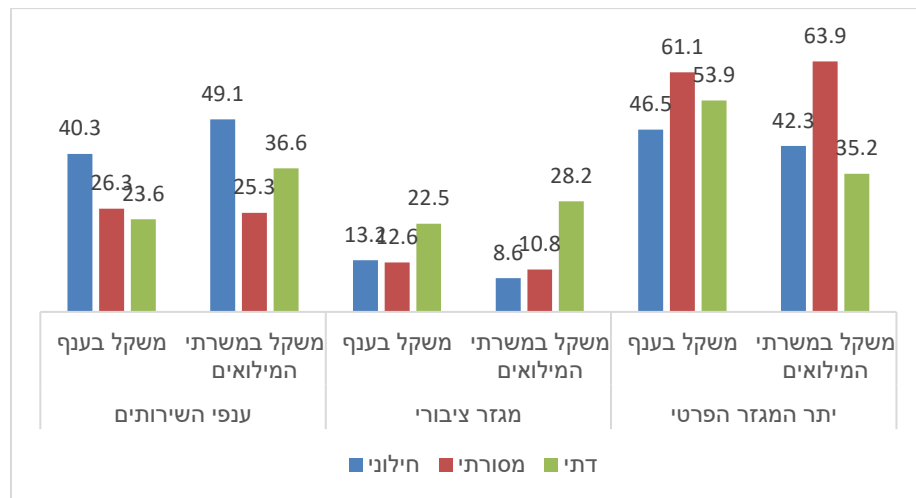
¹⁶ להרחבה על ההשפעה הענפית של שירות המילואים ראו קנת-פורטל, לעיל הערה 2.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

תרשים 11. התפלגות הגברים העובדים בגילי 25-44 בין קבוצות ענפי התעסוקה בהשוואה להתפלגותם בין משרתי המילואים, לפי קבוצה דתית וענף תעסוקה, אוקטובר-דצמבר 2023 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023.

מתרשים 10 עולה כי בקרב הגברים החילוניים הענף שבו שיעור המשרתים הוא הגבוה ביותר הוא ענף השירותים: 14.4% מהגברים החילוניים בענפי השירותים שירתו במילואים בחודש ממוצע באוקטובר-דצמבר 2023, לעומת כ-7.7% במגזר הציבורי וכ-10.7% ב"יתר המגזר הפרטי". בקרב גברים מסורתיים שיעור המשרתים בשלוש קבוצות הענפים דומה ועומד על בין 10% ל-12%. בקרב הדתיים קיימים פערים ניכרים בין הענפים: 25.4% מהגברים הדתיים בענפי השירותים ו-20.6% מהגברים הדתיים במגזר הציבורי שירתו במילואים בחודש ממוצע באוקטובר-דצמבר 2023, לעומת 10.7% מהגברים הדתיים ב"יתר ענפי המגזר הפרטי".

ממצאי תרשים 11 מלמדים כי בציבור החילוני ישנו ייצוג יתר בקרב גברים משרתי מילואים עובדי ענפי השירותים: 40.3% מהגברים החילוניים בגילי 25-44 עובדים בענפים אלו, אך בקרב הגברים משרתי המילואים החילוניים עובדי ענפים אלו מהווים 49.1%. גם בציבור הדתי בולט מאוד ייצוג היתר של עובדי ענפי השירותים בקרב הגברים המשרתים במילואים: 23.6% מהגברים הדתיים עובדים בענפים אלו בעוד בקרב גברים דתיים משרתי מילואים עובדי ענפים אלו מהווים 36.6%. גם בענפי המגזר הציבורי יש לציבור הדתי ייצוג יתר בקרב משרתי המילואים, אם כי הוא מתון יותר, בעוד בקרב חילוניים ומסורתיים שיעורם של משרתי המילואים בענפים אלו נמוך במעט בהשוואה לשיעור העובדים.

לסיכום, הפערים בדפוסי שירות המילואים בקרב קבוצות האוכלוסייה באים לידי ביטוי גם בהשפעה של שירות המילואים על ענפי המשק. בענפי השירותים ניתן לזהות שיעור גבוה יחסית של עובדים המשרתים במילואים ותופעה זו דומיננטית במיוחד בקרב גברים חילוניים ודתיים: כ-50% ממשרתי המילואים החילוניים וכ-37% ממשרתי המילואים הדתיים מגיעים מענפים אלה, כ-10% מעל משקלם של העובדים בענפים אלה. בנוסף, שיעור גבוה באופן יחסי של העובדים הדתיים מגיעים מהמגזר הציבורי, אולם מגזר זה מהווה רק כ-15%

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

מכלל משרתי המילואים, ופחות מ-30% ממשרתי המילואים הדתיים. ממצאים אלה מעידים כי עיקר נטל המילואים מושט על ענפי השירותים. בענפים אלה קיים ייצוג יתר של חילונים, המהווים את הקבוצה הגדולה ביותר מבין משרתי המילואים.

סיכום

מחקר זה מבקש לשפוך אור על דפוסי המילואים של האוכלוסייה היהודית בישראל לפי הגדרה דתית, על בסיס ניתוח נתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הניתוח מעלה כי קיימים פערים משמעותיים בין קבוצות האוכלוסייה השונות. בקרב חילונים ומסורתיים כ-11% שירתו במילואים בחודשים אוקטובר-דצמבר 2023, בקרב דתיים כ-15% ובקרב חרדים אחוז אפסי בלבד (פחות מ-1%). מן העבר השני, 2% מהנשים החילוניות ו-1.6% מהמסורתיות שירתו במילואים בחודש ממוצע בתקופה זו לעומת 0.7% בקרב דתיות ואחוז אפסי בקרב חרדיות.

כמחצית ממשרתי המילואים משתייכים לקבוצות החילונים וחסרי הדת, בדומה למשקלם באוכלוסייה. לגברים הדתיים יש ייצוג-יתר בשירות המילואים, ושיעורם בקרב משרתי המילואים גבוה באופן ניכר ממשקלם באוכלוסייה בשנת 2023 ואף יותר מכך בשנת 2024. מטבע הדברים, משקלם של החרדים מבין משרתי המילואים נמוך במיוחד בהשוואה למשקלם באוכלוסייה. ניתוח לפי גיל מעלה כי בקרב מבוגרים הפערים בין הדתיים לקבוצות האוכלוסייה האחרות מתרחבים, כך שמשקל הדתיים המבוגרים (בגילי 35-44) המשרתים במילואים גבוה פי 2.5 ממשקלם באוכלוסייה. ניתוח לפי ענפי תעסוקה מעלה כי בקרב חילונים ודתיים יש ייצוג יתר לעובדי ענפי השירותים בקרב משרתי המילואים.